

MEMLEKETİMİZDE AT YARIŞLARI İLE İLGİLİ İLK DERNEĞİN KURULUŞU

Nihal Erk

At yarışlarının tarihi kesin olarak bilinmemektedir. İlk yarışlar at gruplarının çektiği arabalarla yapılmaktadır. Buna ait bugün bilinen en eski belge Asur-Babil orijinli olup takriben M.Ö. 1500 ya da daha eski tarihe aittir. (2)

Türk Ansiklopedisi (9) ise at koşusunun başlangıcının ancak eski Yunandaki olimpiyat oyunlarına kadar geri gittiğini ve ilk önceleri atlar arabalara koşulu olduğu halde yarışa girdiklerini bildirmektedir.

Çok eskiden beri Türklerin sevdiği sporların başında ata binmek, cirit oynamak, top ve çöğen oyunu, oğlak oyunu, at yarışları gibi at üstünde yapılanlar gelmektedir.

Sertoğlu (7) "Türklerde Spor" makalesinde Türklerin atlı sporlara büyük önem verdiklerinden bahsetmektedir. Sümer (8) ise Osmanlı Türklerinde en fazla okçuluk, güreş, cirit, ve at yarışlarına önem verildiğini yazmaktadır.

Çok eski tarihlerden beri Türklerin koşu atı yetiştirdikleri ve at yarışları tertibettiklerini kabul etmek yanlış olmaz.

Kâmil "Kırgız Türkleri yarışlarda çıplak hayvanlara genç kız ve erkekleri bindirirlerdi. Tamam gelinlik vakti gelmiş kızın biri gayet dinç bir hayvan üzerine binip onu almak isteyen bir takım delikanlılar dahi arkasından takibedip hangisini yakalarsa kızı ona nikâh eyledikleri Türkistan Seyahatnamesinde yazılıdır" demektedir.

Diğer Türklerde dahi biri hayvanın üzerinde bir olak (oğlak) tutar, diğer süvariler bu olağı çarpmaya gayret suretiyle yarış yaparlardı. Fakat umumiyetle yarışlar, her hususta birbirine müsavi vaziyet ve evsafa bulunan atların bir yerden aynı zamanda koşmaya başlayarak kolan yeri dedikleri mahalle en evvel geleni bahsi kazanmak suretiyle yapılır. Her Cuma ve bayram günlerinde ve havanın müsait olduğu ilk ve sonbaharda at yarışları tertibetmek Türklerin en eski adetlerinden biridir. Her Türk şehrinin yanında behemahal birer yarış yeri vardır. (3)

Ritter (6) tarafından Türk olduğu tahmin edilen 9 uncu yüzyılda yaşamış olan ve veteriner tababetine ait yazmış olduğu kitaplarıyla tanınan Ahi Hızam, Kitab al-Hail val Baytara adlı eserinin 5 inci babında at yarışlarından ve koşu atlarının yetiştirilmesinden bahsetmektedir. Bu babta Hızam koşu atlarında aranan nitelikleri ve yarış talimlerini uzun uzun yazmıştır.

Kâmil (3) Osmanlı Türklerinde daha 1326 da Bursada at koşuları tertiplendiğini bildirmektedir. Aynı makalede "İzmirde yapılacak bir yarış görmek için Denizli ve Isparta gibi yerlerden, o vakit günlerce mesafe katılarak İzmir'e gelen pek çok kimseler vardı" denilmektedir.

Gene Kepecioğlu (5) 1457 de Fatih Sultan Mehmed'in Edirne'de yaptığı bir sünnet düğününde diğer eğlenceler yanında at koşuları yapılarak kazananlara ödüller verildiğini yazmaktadır.

Yukarıda özetlenmeye çalışılan literatürde anlaşılacağı gibi Türklerde çok eski tarihlerden beri at yarışları yapılmaktadır.

Batu (1) bizde at yarışlarının Avrupadan çok eski olduğunu bildirmektedir.

Gerçekten Kâmil'e (3) göre İngilterede ilk at yarışı 1603 de başlamıştır.

Encyclopaedia Britannica'ya (2) göre daha önceleri de at yarışları yapılmakla beraber bugünkü anlamda ve önemli yarışlar Stuard Hanedanının ilk kralı James I (1603-1625) zamanında başlamıştır.

İngilterede ve indirekt olarak bütün dünyada yarışların kontrolü görevini yapmakta olan "Jockey Club"ün, belgelerin yetersizliğine rağmen, 1750 yıllarında kurulduğu bilinmektedir. (2)

Bizde at yarışlarının daha eski bir tarihi olduğu halde bu sporu geliştirmek amacı ile İngilteredekine benzer bir organizasyon 19 uncu yüzyılın ortalarından sonra hicri 1280-milâdi 1864 yılında kurulmuştur.

Böyle bir derneğin Sultan Abdülaziz zamanında açılması bu padişahın sporsever olması (4) ile ilgili olabilir.

Bu kuruluşa dair elimize geçen belgelerin en önemli kısımlarını aşağıda veriyoruz. İstanbul'da bu cemiyetin kuruluşuna ait nizamname Ceridei havadis'in 1280 tarih ve 829 numaralı nüshasında neşredilmiştir. Yani milâdi tarihle 1864 yılında bu cemiyet kurulmuştur. Nizamname şöyle başlamaktadır :

Dersaadet Jokey Klüp yani "Cemiyeti sipahiye" si nizamı dahiliyesi tercümesidir*.

* Bu tercümenin İngiltere Jokey Klüp nizamnamesinden yapıldığı tahmin edilebilir.

Dersaadet Jokey Klüp yani Cemiyeti sipahiyesi ziri sayci hamiyet-vayei hazreti şehriyarîde koşuları teşvik ve memâliki mahrusai şahane isplerinin cinslerini islah etmek ve herkesin içtimâna bir merkezi mahsus olmak emniyesiyle tesis kılınmıştır. Mezkûr cemiyete aza olacak kâffe zevata kavanin ve nizamatı mevzuasını kabul etmiş nazarıyla bakılacağından nizamatı mezkûreye mutavaata mecbur olacaklardır ve nizamnameye riayet olunmak cemiyet azasının cümlesinin vazifei zimmetleri bulunduğu cihetle icrayı ahkâmına dikkat olunmasına cemiyetin komitesi nezarete memur bulunmuştur. İşte nizamnamenin bir nushası daimi surette cemiyetgâhın salonlarına talik olunacaktır.

Bu nizamname 31 maddede toplanmıştır.

Birinci bent : Cemiyet azayı daimesinin adedi gayri mahduddur. İşbu cemiyetin müessisleri tarafından tayin olunacak bir reis ile iki reis vekili bulunacaktır.

İkinci bent : Yıllık aza adedini tahdit etmektedir.

Üçüncü bent : Hükümdarın familyası azasından bulunan prensler ve efahim vüklâyı saltanatı seniye ile süferayı ecnebiye ve maslahat güzârının bihakkın cemiyet azasından bulunmağa istihkakları olacak ve süferayı müşarünileyhin dahi sefaretleri azasından bulunan sefaret müstersarlarını ve serkâtiplerini ve maiyet memurlarını ve konsoloslarını ve tercemanlarını azalığa kabul olunmaları için komiteye tahriren takdim edebileceklerinden zevatı mumaileyhin cemiyet azası şilkine insilâkleri hakkında kur'a keşidesiyle reyi hafi verilmeksizin kabul olunacaklardır.

Dördüncü bent : Cemiyet azalığına dahil olmak istiyen zevatı evvelâ cemiyet azasından bir zat aza silkine kabul olunmalarını teklif ve saniyen diğer bir aza dahi kabul maddesini terviç eyleyeceklerdir. Zevatı mumaileyhinden her birinin azalığa kabulü hakkında vukubulacak talep ve iltimas tavsiye olunacak zatın isim ve şöhret ve memuriyetiyle bu babta cemiyet kâtibi tarafından tutulacak deftere tahrir olunacaktır. Cemiyete aza kabulü için kur'a keşidesi kânunusâninin iptidasından nisanın otuzuna kadar beher pazarerteski akşamları yani salı gecesi saat sekizden nısfilleyle kadar icra kılınacaktır. Kur'anın hini keşidesine cemiyetin azayı daimesinden yirmi zat bulunmadıkça azayı daimi intihabı muteber olmayacaktır.

Bundan sonraki maddeler başkan ve üye seçimlerini, bunların görevlerini bildirmektedir.

Yirmibirinci bent : Cemiyetin küşadı ve seddi saatleri baş komite tarafından tayin olunacaktır.

Geriye kalan bentlerde cemiyette bulundurulacak meşrubat, bunların ödenme şartları, oynanabilecek kâğıt ve satranç gibi oyunlarla cemiyetten uzaklaştırılma durumlarından bahsedilmektedir.

Bir süre sonra gene Ceridei havadis'in 1280 yılı 27 zilkade günü nushasında çıkan yazıda koşu günlerinde bazı değişikliklerle yarış yerine çeşitli giriş ücretleri bildirilmektedir :

Sayci mealivayei hazreti şahanede kâğıthanede icra kılınacak at koşusunun cuma ve cumartesi ve pazar günleri icrası musammem olduğu halde pazar gününün işbu hulul edecek idi edhanın arifesine tesadüf eylemesi cihetle muaahharen işbu yarışın idi mezkûrun ikinci ve üçüncü ve dördüncü günlerinde icrasına karar verilmiş olmasıyle işbu yarışta bulunacak hayvanların isimlerini yazdıracak zevat işbu nisanın yirmisekizinci salı gününe kadar Galatada Ömer sokağında kâin ser kâtibi müsyö Ravut'un ikâmet eylediği beş numaralı mağazasında kabul olunacaktır.

Teşvikatı seniyei hazreti padişahı ile Kâğıthane sahrayı ferahfezasında gelecek idi edhanın ikinci salı gününden bed ile üçüncü ve dördüncü günleri icra olunacak yarışta (keştügüzâr için istimal olunan hayvanlar) yarışına dehalet etmek isteyenler şimdiden kabul olunduğu misillü cyyamı mezkûrede dahi hayvanatı mezkûre yarış komitesi tarafından kabul kılınacağı ve bunların koşacağı mesafe 1200 metre olup ağırlığı istenildiği kadar olacağı ve duhuliye bedeli iki lira bulunduğu ve (Rotland handikab spit) 'in yarışına kayıt olmayan hayvanlar yarışının ikinci günü saat beşe kadar kabul kılınacağı ve duhuliye bedeli olarak beş lira ahız kılındığı.

Meskûr yarışın temaşasına mahsus mahalle
duhuliye biletinin fiyatı

Yayan gidenler için (tribün tabir olunan mahal bileti	atlıların ikamesine mahsus mahal bileti	arabaların ikamesine mahsus
Kuruş : 20	Kuruş : 20	Kuruş : 40
Üç günlük için tribün bileti	Üç günlük için atlıların bileti	Üç günlük için arabaların bileti
Kuruş : 50	Kuruş : 50	Kuruş : 100

Bundan sonraki günlerde yukarda bahsi geçen yarışların yapıldığı, kazanan atlarla at sahiplerinin ve yarışların isimlerinin yayınlandığı görülmektedir.

Teşvikatı seniyei hazreti padişahı ile Kâğıthane sahrayı ferahfezasında ki geçen idi edhanın ikinci ve üçüncü ve dördüncü günü icra olunan at yarışları hilâfetsimatı şehriyarı atfı nigâhı ikbal buyurdular ve bilcümle vükelâyı izam ve ümerayı kiram hazaratiyle düveli mütehabbe süferası mahsusen yapıtırılmış olan mahalde buldukları halde icra olunarak zikir olunan sipahları kazanan zevat ile ispleri bervechi zitadad ve tefsir olunur.

İsmi Hayvan Sahibi :		Birinci Gün Yarışı :
Müsyü Haçınson	Fındık	Esnaf yarışı
İsmail ağa	Rüzgâr	Asakiri şahane yarışı
Saadetlu Sefer paşa hazretleri	Rokil	Mükâfatı hümayun yarışı
Müsyü Haçınson	Jano	Beyoğlu tarifei nisanına mahsus

İkinci Gün

Müsyü Haçınson	Fındık	Rumeli yarışı
Saadetlu Sefer paşa	Luçıda	vükelâ yarışı
İngiltere Devletinin dersaadete mukim sefiri Müsyü Sir Hanri Bulvar	Derviş	Jokey kulüp yarışı
Saadetlu Sefer paşa	Sandigaf	Keştügüzar yarışı

Bu belgeleri kürsümüze sağlamış olan Sayın Muzaffer Bekman'a en derin teşekkürlerimizi sunarız.

SUMMARY

With the help of some documents available in the Department of Veterinary History it is well understood that Jockey Club in Turkey was first established in 1864 in Istanbul. In this article the regulations of the Jockey Club and entrance fees briefly discussed.

LİTERATÜR

- 1 - Batu, S. : *Türk atları ve at yetiştirme bilgisi*. Rüzgârlı Matbaa, Ankara, 25, 1962.
- 2 - *Encyclopaedia Britannica*, : Encyclopaedia Britannica. Ltd. London, 1953.
- 3 - Kâmil. : *Türklerde Spor*. Uludağ, sayı 5, 1936.
- 4 - Karal, E. Z. : *Osmanlı Tarihi*. Cilt VII, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 113, 1956.
- 5 - Kepecioğlu, K. : *Türklerde Spor*. Türkün (Uludağ), sayı 7, 1936.

At Yarışları İle İlgili Dernek

- 6 - Ritter, H. : *Ata Binmek Ok Atmak*. Türkiyat Mecmuası, Cilt 4, 45-47, 1934.
- 7 - Sertoğlu, M. : *Türklerde Spor*. Resimli Tarih Mecmuası, Cilt 5, sayı 53, 3096-3100, 1954.
- 8 - Sümer, F. : *Osmanlı Türklerinde Spor*. Resimli Tarih Mecmuası, cilt 4, sayı 39, 2102-2106, 1953.
- 9 - Türk Ansiklopedisi. : *At Koşusu*. Millî Eğitim Basımevi , Ankara, 1950.